

Стефка Фетваджиева¹
(СУ „Св. Кл. Охридски“, България)

СЛУЧАИ НА КОНКУРЕНЦИЯ МЕЖДУ АОРИСТ И ИМПЕРФЕКТ ОТ НЕСВЪРШЕНИ ГЛАГОЛИ²

Stefka Fetvadjieva

CASES OF CONCURRENCE OF AORIST AND IMPERFECT OF IMPERFECTIVE VERBS

Резюме: В работата се разглеждат някои неправилни от гледна точка на българските граматика употреби на аорист и имперфект на глаголи от несвършен вид. Въз основа на емпиричен материал, екскерпиран от интернет източници, се разглеждат случаи на употреба на аорист вместо имперфект при глаголи в 1 л. ед.ч. и в множествено число, както и обратното – употреба на имперфект вместо очакван аорист в 3 л. ед.ч. Особено внимание се обръща на тези употреби при глаголи от I и II спрежение – такива, при които аористната основа ясно се разграничава от имперфектната. В края се изказват предположения за екстралингвистичните и вътрешноезиковите причини за наблюдаваните грешни употреби.

Abstract: The paper examines some cases of misuse of two of Bulgarian tenses: Aorist and Imperfect. According to Bulgarian descriptive grammar, Aorist has meaning and usage, similar to the meaning and the usage of Past simple in English. Imperfect has meaning and is used both like the Past continuous and like the construction *used to* in English. In recent years, Aorist of 1 person singular, as well as of plural is used in contexts which traditionally require usage of Imperfect. On the contrary, in contexts, when usage of Aorist is expected, Imperfect is used if the verb is in 3 person singular. These misuses are discussed both from extralinguistic as well as from intralinguistic point of view.

¹ stefka.fetvadjieva@slav.uni-sofia.bg

² Тази работа предлага част от наблюденията и изводите, подробно представени в Абазова (2017).

Ключови думи: аорист, имперфект, лице, число, повторителност, дураитивност

Key words: Aorist, Imperfect, verb person, singular/plural, iterativity, durativity

Една от граматичните категории, предизвикващи множество дискусии, е глаголното време. В граматиките на българския език, както и в множество статии, студии и монографии се обръща внимание на това, че видът и времето са различни категории, макар и между тях да има взаимодействия. Подчертава се също, че глаголите от свършен вид и глаголите от несвършен вид имат форми и употреби във всички времена, като в зависимост от общотеоретичната рамка, която следват, изследователите на българския език по различен начин представят общото значение на аорист и имперфект и употребите на двете времена в различни контексти.

Обект на тази работа обаче са някои често срещани „грешки“, които могат да се наблюдават в последните години при употребата на аорист и имперфект на несвършени глаголи в разговорната реч и в различни интернет източници. Става дума за употреба на аорист вместо очаквания според граматиките имперфект и обратното – употреба на имперфект вместо очаквания аорист. **Целта** тук не е да се опишат по нов начин значенията на времената, а да се отбележат тенденции в употребата им, като се провери доколко замаяната на двете времена е последователна и доколко има зависимост от други глаголни категории, по-точно от лицето и числото.

Употреби на аорист вместо имперфект

Повечето изследователи се обединяват около виждането, че имперфект означава незавършено действие в минал момент. Според различните дефиниции той изразява „минало действие, което се представя като незавършено в момента, за който се говори“ (Андрейчин 1978: 194), „действие, едновременно с минал момент, без да изразява отношението на това действие към момента на говоренето“ (Герджиков 1973/2013), „действия, съвременни на минал ориентационен момент“ (Грамматика 1983: 327), „действие, чийто интервал включва в себе си миналия интервал на референтност“ (Ницолова 2008: 282),

т.е. изразява континуативност и значението му е на „презент в миналото“ (Станков 1966: 27). Авторите отбелязват, че значението на имперфекта е като значението на сегашно време, но отнесено към миналото (Андрейчин 1978, Маслов 1981, Граматика 1983, Ницолова 2008 и др.).

Употребите на имперфекта и значенията, които се реализират в различни контексти, са също така подробно описани. Изследователите са единодушни, че поради общото си значение имперфектът „предпочита“ несвършения вид на глагола. Като основни употреби се посочват актуалният в миналото имперфект и повторителният имперфект. Описват се също хабитуалният имперфект, таксисната употреба на имперфект след *verba dicendi, sentiendi, cogitandi* и модалните употреби на имперфекта (Ницолова 2008: 293–286). Актуалният имперфект изразява действие, протичащо в минал момент, като миналият момент може да е означен от глагол в аорист, от израз за време (*тогава, в този момент* и др.) или от контекста, напр. *Когато се прибрах, детето си **играше***. Повторителният имперфект, при който се използват както несвършени, така и свършени глаголи, изразява повтарящи се в миналото действия, като, за разлика от сегашно повторително „при имперфекта веригата [от действия], не включва в сумата на интервалите си и момента на говорене“ (Ницолова 2008: 283). Напр. *Всичко това се **продаваше** мъчно, жените се **пазаряха, даваха** малко, а някои и **съвсем не купуваха*** (Йовков – примерът е от Ницолова 2008).

В последните години могат да се забележат колебания при употребата на имперфект, при това далеч не само при глаголите от свършен вид. В разговори между младежи нерядко се срещат употреби на аористни форми вместо очаквания повторителен имперфект в примери от типа на *Когато бях малка, ядох много*. Подобни употреби могат да се видят и в различни интернет източници, като форуми, блогове и др. под. Нека да разгледаме следните примери³:

(1) *Миналата година нямах късмет, винаги **писах** съпоставки и оценките ми бяха 4, 4 и нещо.* (<http://forum.uni-sofia.bg>)

³ Всички примери са със запазен правопис и пунктуация.

(2) един приятел на дядо ми купуваше винаги като го видя и аз не ги **ядох**:/ Беше ме яд че не ми купува вафли ами гадните сусамки (<http://www.teenproblem.net/forum/archive/index.php/t-429797.html>)

(3) ...На мен майка ми казваше “картофче” – много ми се **смяха**, а аз не разбирах защо. (<http://forum.all.bg/showflat.php/Cat/0/Number/2861121/page/0/fpart>)

(4) Много **често плаках** в първи клас, защото получавах «3» за диктовки. (<http://faktite.webnode.com/news/kak-edno-sbitie-formira-17-godini-zhivot>)

(5) Нито веднъж не се оправихме с нейните схеми, винаги **пихме** и антибиотик накрая (<http://club.biberonbg.com/read.php?14,119580>)

(6) В миналото, често **говорих** с Warren за старите дни, защото това, което **правихме** дълги години беше да ловим риба в бъчва. (<https://www.varchev.com/charlie-munger>)

(7) Мойто бебе като стана на 3 месеца и почнах да му ги пускам в пералнята, иначе и аз преди това ги **прах** на ръка. (<http://clubs.dir.bg>)

(8) *ivalex*, много сладки бебешки нещица, някога **плетох** и аз... и **ших** даже... все едно в другия живот беше (<http://www.bg-mamma.com/?topic=448691.60>)

(9) **Отдавна не писах** тъй като ми беше много тъжно за моето момче,което от тогава чак вчера ми се обади, защото му липсвам. (<http://www.teenproblem.net/forum/archive/index.php/t-587591.html>)

(10) Никога не ми е натяквал, докато **мислихме**, че проблемът е само в мен (www.zachatie.org)

(11) После, докато **пяхме** песни, всеки поздрави Учителя за празника с целуване на ръка. (www.bialobratstvo.info)

(12) Докато **учих** в Харвард, проявих голям интерес към роботиката, технологиите и иновациите. (<https://littlebg.com>)

(13) Като пусках темата си **мислих**, че сигурно вече е имало такава тема, но аз не съм попадала на нея. (<http://www.bg-mamma.com/index.php?PHPSESSID>)

(14) Открехме тази стена с “графити” отстрани на сцената една нощ, **докато строихме** новия декор. (<https://www.facebook.com/unlockthestage/.../1180>)

(15) *Хапнахме си докато броухме* наличностите в склада
(<http://www.odit.info/?s=6&i=138956&f=1>)

(16) *Пък и със Силвето така се разбрахме докато си михме*
зъбите ... (<https://www.stihovebg.com/Proza/Druga/...misli.../233566.html>)

Във всеки от примерите подчертаните глаголи са първични несвършени, те са в 1 л. ед. ч. или в множествено число и са употребени в аорист вместо в имперфект. Смятаме, че аорист е неподходящо време, доколкото при всеки от примерите има или лексикални модификатори за неограниченократно действие, както е в примери (1)–(8), или друго действие в миналото, изразено с аорист или имперфект, за което действието, означено с подчертания глагол, е съпътстващо, както е в примери (10)–(16). Това са все контексти, изискващи употребата на имперфект (Ницолова 2008: 284).

В първите осем примера от контекста е ясно, че действията са повторителни, типични за миналото. Това личи от наречията *винаги* в пр. (1) и (5), *някога* в пр. (8) и *често* в примери (4) и (6), както и от израза *дълго време* в пр. (6). В пр. (2) итеративността е изразена от наречията *винаги* и от имперфекта на първия глагол в изречението – *купуваше*. В този пример прави впечатление също употребата на сегашно време в подчиненото изречение (*като го видя*), където далеч по-уместна според нас би била форма на имперфект. Повторителното значение на подчертания глагол в пр. (3) личи от това, че останалите глаголи⁴ са в имперфект (*казваше, разбирах*), т.е. става ясно, че пишещият разказва за типични за миналото събития. Ако беше описана единична случка, глаголите биха били в аорист, срв. ...*На мен майка ми каза “картофче” – много ми се смяха, а аз не разбрах защо.*

По същия начин, ако беше описана единична случка или ако беше изразено ограниченократно значение, първият глагол в пр. (6) би бил в аорист, срв. *Вчера говорих с Warren за старите дни* или *Два пъти говорих с Warren за старите дни*. Вторият глагол в този пример (*правихме*) обаче не би могъл да има такава употреба в аорист

⁴ Ще отбележим, че те, както и глаголят, който е в имперфект в пр. (2), са от III спрежение.

с лексикалното значение, което се реализира в конкретния случай. Ако става дума за единично действие в миналото, би бил използван глагол от св. вид – *направих глупост/-и*. Глаголът *правя* би могъл да се употреби и с общофактическо значение на аорист, но само ако са реализирани други негови лексикални значения, като ‘произвеждам, изработвам, приготвям’ или като ‘прекарвам време’, напр. *Преди малко правих торта* или *Какво правихте вчера?*. Изразът *правя глупости* обаче може да се срещне в интернет тъкмо с аорист на глагола в контексти, изискващи имперфект, напр. *тя все още не знае че съм лежал в затвора – преди ползвах наркотици и **правих глупости** и то доста – пробация за побой условна за наркотици* (<http://www.teenproblem.net/forum/archive/index.php/t-568322.html>), *Не бях, идеална, бях грешна, наранявах, **правих глупости**, тръзвах и се връщах, отричах, възгордявах се* (https://www.facebook.com/note.php?note_id=163563317034006&comments), *Преди години и аз **правих глупости**. Но се промених* (<https://youcomments.com>).

В пример (7) също от контекста е ясно, че става дума за повторителни действия. Тук моментът, от гледна точка на който се представя действието (прането на ръка), е в миналото и действието протича във времето между раждането на детето и навършването на 3 месеца. Глаголите, които водят разказа, са *стана* и *започнах*. Прането на ръка, характерно за този период, не е единично действие, напротив – представено е като многократно, затова в този контекст би била подходяща единствено употребата на имперфект. Повторителното значение е видно и в пример (8). Тук участничката във форума хвали друга участничка за изплетените бебешки дрешки и споделя, че преди, *в другия живот*, тя също се е занимавала с плетене и шиене, за нея това са били обичайни действия. Обичайността на действията в миналото, за което участничката във форума пише, е причината тук да се очаква употреба на имперфект, а не на аорист.

При всеки от разгледаните дотук случаи контекстът е такъв, че показва неограниченост на повторителност на действието в миналото и според граматиките на българския език би трябвало да се използва имперфект в повторително значение (вж. напр. Маслов 1981: 251–252, Граматика 1983: 328, Ницолова 2008: 283 и др.).

Ще обърнем специално внимание на пример (9). Невъзможността аорист да се съчетава с изрази като *откога не*, *отдавна не* се посочва от някои автори като едно от доказателствата за „конкретна, локализирана предходност на действието“ (Чакърова 2015), за разлика от имперфект, който изразява континуативност. Напълно споделяме това виждане, но факт е, че подобни употреби могат да се намерят в интернет форумите. Ето още примери: *Видях смелост която отдавна не мислих че ще видя у българин.. Всички бяха готови на саможертва...* (<http://forum.investor.bg/forum>); *За съжаление, аз също се сблъсках с толкова неудобства и отдавна не можах да намеря подходящо средство, което поне накратко да ми позволи да забравя за запушен нос* (http://bg.primalinstitutpheromone.com/rupafin_default.htm); *Сама да мъкна? Отдавна не правих това, след като купих сама първата автоматична перална* (<http://hobbykafe.com/forum/viewtopic.php?f=35&t=1716&start=450>); *Отдавна не писах в темата, защото не съм бърникал колата, понеже смених четките на моето динамо и ми даде 14.3 без фарове* (<http://www.opelclub.bg/index.php?showtopic=119338>).

В примери (10)–(16) също се наблюдава необичайна употреба на аорист на първични несвършени глаголи вместо имперфект. С подчертаните глаголи са означени действия в миналото, които са съпътстващи, фонові за основните действия в разказа. Така например пееенето е едновременно с поздравяването на Учителя в пр. (11), ученето в Харвард е периодът, в който се е проявил интересът към роботиката в пр. (12), откриването на стената с графити става по времето, когато са строели новия декор в пр. (14), миенето на зъбите е действие, съпътстващо разбирането между двете момичета в пр. (16).

Ето още примери на първични несвършени глаголи от I спрежение, употребени в аорист вместо в имперфект: *Всеки ден четох и четох, по едно време наистина бях започнал да си мисля че ще видя нещо уникално, невиджано...* (<http://www.mobilebulgaria.com/forum/read/post/391654>); *Аз днес докато прах щорите на терасата загувих равновесие и ми се наложи да “скокна” долу* (<http://m.bg-mamma.com/?topic=660008.690>); *Докато спяхме сладко, сладко звънеца ни събуди* (<https://www.facebook.com/TiniJorgeBG>); *Че наште какво създадоха, докато крадоха? Пълна разруха и отчаяние...* (<http://www.dnevnik>).

bg/.../2581246_proektut_skopie_2014); *Сцената от този фрагман ми напомня за разпита, **когато лъгаха**, че не са заедно* (<http://www.bg-mamma.com/?topic=945590.330>); *Не мога да опиша на колко вкусно миришеше у нас днес, **когато некох тези пънчета** – наистина приближава Коледа* (<https://www.pinterest.com/pin/716072409472791097>).

Както се вижда, примерите (с изключение на първия) са еднотипни: първичният несвършен глагол е в 1 л. ед.ч. или в мн.ч., употребен е най-често в подчинено обстоятелствено изречение, въведено обикновено с *докато*, и изразява действие, протичащо паралелно с действието на глагола от главното изречение. В тези случаи според изследователите на българската темпорална система бихме очаквали имперфект в актуално в миналото значение (Маслов 1981: 251, Граматика 1983: 328, Ницолова 2008: 283 и др.).

Често могат да се видят и примери, при които в един и същ контекст част от глаголите в 1 л. ед.ч. или в множествено число са в имперфект, а друга част са в аорист. Например:

*... и в другите стаи имаше още 2 студента от други държави, които също **учеха** английски, както мен, с които станахме много добри приятели, често **ходихме** на разходки и винаги **говорихме** на английски* (<https://www.dialog359.com>); *Когато бях малко дете често **ходихме** с родителите ми по планински преходи. **Тънеха** в скандали за пари и не им пукаше особено за чувствата ми* (<https://bg-bg.facebook.com/ArtLimonIAgoda>); *Кофти, щото ние досега винаги **правихме** грандиозни селекции и **жънехме** космоастрологични успехи* (<https://forum.levski.com/viewtopic.php?t=13539&p=1261496>); *Малката започна да реве още като се събуди, **докато я обличах**, **докато михме** зъбки, **докато пътувахме**, **докато се преобувахме**...* (<http://m.bg-mamma.com/?topic=725411.240>); *Хвацах парцала често, **бърсах** чужди сълзи, и **си мислих**, че ще оправям света... имаше хора **дето си мислеха**, че с правописните си грешки се излагам* (http://floransmedia.blogspot.bg/2014/10/blog-post_24.html); *Добре бе, една година си седя с другарите **докато крадоха** и **лъжеха** и съсипваха страната и сега се разлая. Хората си **пречеха** и си **блокираха** пътя* (<https://offnews.bg/.../kadiiev-otgovori>); *Някои се **молиха**, други **крещяха** отчаяно* (в. 24 часа, 16.01.2009, стр. 7) – последният пример е на Велчева и Банова (2009).

Вижда се, че появата на аорист вместо имперфект засяга както глаголи от II спрежение, така и глаголи от I спрежение (*михме, бърсах, писах* и др.), при които аористната и имперфектната основа отчетливо се различават. Следователно замяната на имперфекта с аорист не следва да се тълкува като диалектно влияние, при което под влияние на редуцията някои носители на източни диалектни особености заменят при писане *e* с *i*. Също така се вижда, че понякога при един и същ пишещ се появяват в съседство и аорист, и имперфект на един и същ глагол (*мислих... мислеха*). Най-сетне, вижда се, че дори в ситуации, давани като контекст, в който е невъзможно да се употреби аорист, се появява аорист. Тези примери също подкрепят хипотезата, че са налице динамични процеси, при които в някои случаи имперфект се измества от аорист.

Употреби на имперфект вместо аорист

Наред с употребите на свършения вид в граматиките се обръща внимание и на значенията и употребите на несвършения вид в аорист, като се посочват няколко значения. При **общофактическото** значение действието се представя като общ факт, напр. *Вчера четох новия роман на Милен Русков*. С първичния несвършен глагол се изразява действието като общ факт, без да се дава информация за това дали пределът му е достигнат.

Други употреби на глаголи от несвършен вид в аорист са за означаване на ограниченократно действие (Маслов), определенократно повторителност (Ницолова), ограничено-повторителни действия (Грамматика 1983), т.е. за означаване на действия, които са извършвани известен брой пъти и се сигнализират от изрази като *два пъти, няколко пъти* и др. подобни, напр. *Вчера Иван няколко пъти се връща в офиса*. Несвършен вид в аорист се използва също така, за да се обозначи по-голяма продължителност на действието (Маслов 1981: 250, Грамматика 1983: 316, Ницолова 2008: 290). Това значение се реализира в контекста на изрази, които означават продължителност във времето, напр. *цял час, два часа, цяла сутрин* и др. под., напр. *Вчера цял ден купувах подаръци за децата*. Тук ще отбележим, че не е задължително изразът да означава действително много време,

би могло да е и обективно малко, а само субективно да се възприема като продължително от говорещия, напр. *Вчера десет минути си обличах новата рокля, толкова е трудно да ѝ закопчаеш всичките копчета.*

Тук ще се спрем на случаи на употреба на имперфект вместо аорист на несвършени глаголи за изразяване на определенократна повторителност и за изразяване на продължително действие. В социалните мрежи и в интернет форуми се срещат много примери, при които е употребен имперфект вместо аорист. Най-често това са глаголи от II и III спрежение в 3 л. ед.ч. Да разгледаме следните примери:

(17) *Стигнах до заключение, че е чипсета. Нагрях го със сешоар за 10 мин, около два часа работеше все едно нищо не е имало. След това започна познатото поведение.* (<http://hardwarebg.com/forum/showthread.php/224854>)

(18) *Жена ми малко се смути, благодари сухо и постави подаръка върху шкафа. Един час ходеше мрачна, докато не я помолих да постави цветята в друга ваза.* (<https://www.webmiastoto.com>)

(19) *На една друга лекция отидохме само 6 души от курса и преподавателят половин час се чудеше къде са другите.* (www.medfaculty.org/forum/index.php?)

(20) *Една майка водише спор с лекаря и отказа да се постави инжекция на 5-6 годишната и дъщеря, защото така се почвало с наркотиците!* (<https://www.facebook.com/groups/127340004322045>)

(21) *5 пъти тръгнах да го пиша и 5 пъти мислеше по 15 минути накрая ми даде грешка че спрял нета и се отказах.* (<https://www.bulforum.com>)

(22) *Питам „А номер 12 как е?“. Тя [учителката – бел. моя, С. А.] поглежда в тефтера, сепва се и се провиква: „О, тя последния час говореше за марихуана!“ Всички родители вперват поглед в мен. Земята пропада. (...) След родителската среща разбирам, че тя си е говорила нещо със своя приятелка, обсъждали са някакъв певец и тя без да иска се е провикнала.* (<http://www.maikomila.bg>)

(23) *Вчера работеше цял ден .. пали, гаси, цял ден не съм я изгасил ...уж вс е наред. Днес много трудно запали пак ... но в крайна сметка запали.* (<http://clubalfaromeo.com/forum/showthread.php?p=1510392>)

(24) Сложиха ме в една стая с още едно момиче и ще и бъда вечно благодарна защото тя се **грижеше** за мен цяла нощ. (...) Цяла нощ ми **мокреше** лицето и ме **водише** до тоалетната (...) На другата сутрин преместиха момичето в друга стая. (<http://razhdane.weebly.com/10561040.html>)

(25) Членовете на Общото събрание взеха престъпно решение, като подариха клуба на италианец, който един час **говореше** празни приказки. (<http://www.blitz.bg/sport/bg-futbol>)

(26) Замина. От летището Шьонефелд до центъра на Берлин тълпите крещяха Горби. (...) На следващия ден се състоя армейският парад, след който Горбачов един час **обясняваше** на германците перестройката си. Завърши с думите: “Който късно пристига, животът го наказва”. (<http://strogosekretno.com>)

(27) Няколко пъти игра шах с някакъв непознат, няколко пъти **пиеше** в приветлив ресторант. (<http://scifi.nickmch.info>)

(28) Ами вече 3–4 пъти **ходеше** на кафе с едно момче, за който много нейни приятелки ми казаха, че го харесвала и се зарибявали нещо (...) И след това **мислих** отново да я чакам да си помисли, но разбрах какви са ѝ сметките и реших, че ще бъда по-добре без нея. (<http://www.teenproblem.net/forum/showthread.php>)

(29) а днес през целия ден, само докато се разхождах около 2 часа **спеше** ... (<http://chick-chat.org/index.php?topic=1802.1665;wap2>)

Примерите представят разкази, при повечето от които глаголите, които придвижват историята, са, както се очаква, от свършен вид в аорист. Във всеки от примерите, когато се появява израз от типа на *цял ден, цял час, половин час* и под., глаголът е от несвършен вид, но не в аорист, а в имперфект. Изключение прави пример (22), в който пишещата майка разказва в сегашно време по стилистични причини – така тя изказва по-емоционално потреса си от случката. Тук прави впечатление, че когато предава обяснението на дъщеря си за случката, майката използва, както може да се очаква, конклузивен аорист (а не имперфект).

В пример (17) пишещият разказва за проблемите си с компютъра. Това, че компютърът е работил известно време, не е съпътстващо, фоново действие, а е част от историята, затова би трябвало глаголът да е в аорист, но е употребен имперфект. В пример (18) по

същия начин едновременното ходене на мрачната жена не е съпътстващо действие, а е едно от действията, които придвижват историята, така че и тук бихме очаквали да бъде избрана формата за аорист *ходи*, а не за имперфект *ходеше*. Пример (22) е малко по-различен. От глаголите, с които се разказва случката (*замина... състоя се парад... Горбачов обясняваше... завърши*), два са от несвършен вид – *състоя се* и *обясняваше*, но само единият е в аорист. Тук изразът *един час* предполага употребата на глагол от несвършен вид в аорист, но вероятно пишещият е искал да избегне граматичната омонимия и затова е предпочел имперфектната форма *обясняваше*.

В два от примерите – (20) и (24), виждаме странната форма *водише*. Окончанието *-ше* ни кара да мислим, че това е форма за имперфект, употребена вместо аорист. И при двата примера това е един от глаголите, които придвижват действието и както отбелязахме за останалите случаи, би трябвало да е в аорист. Обяснението за формата може да се търси, разбира се, в диалектно влияние. Доколкото не знаем какъв е произходът на пишещите, не знаем откъде са и къде живеят, можем да предположим, че са от Източна България и в това изписване на глагола намира отражение редуцията на неударено *e*. Възможно е обаче и друго обяснение: първоначално да е било написана аористната форма *води*, която след това да се е сторила на пишещите като недостатъчно изразяваща значението ‘преди момента на комуникацията’ и затова да са добавили окончанието *-ше*.

По подобен начин в примери (21), (27) и (28), в които се разказва за минали събития, в контекста на изразите *пет пъти* в едното изречение, *3–4 пъти* в другото и *няколко пъти* в третото се очаква употреба на несвършен глагол в аорист, но пишещите са употребили имперфект в 3 л. ед.ч. Ще отбележим, че в пример (27) единият глагол (*игра*) е в очаквания аорист, но другият, употребен в същия контекст, вече е в имперфект. Освен това в последния пример (*Ами вече 3–4 пъти ходеше на кафе с едно момче, за който много нейни приятелки ми казаха [...] И след това мислих отново да я чакам, но разбрах...)* прави впечатление, че докато глаголт в първото изречение, който е в 3 л. ед.ч. и би трябвало да е в аорист, е в имперфект, а глаголт в следващото изречение, който е в 1 л. ед.ч. и показва състоянието на пишещия след онова, което е разбрал, т.е. не е елемент от случката,

а предава фоново действие и затова би трябвало да е в имперфект, е в аорист.

Тези примери показват, че има разколебаване в употребата на глаголи в 3 л. ед.ч. от несвършен вид в аорист. Вместо аорист с ограниченократно или с повторително значение много пишещи предпочитат да използват имперфект. Този процес засяга най-вече глаголите от II и III спрежение, но има случаи на подобни употреби и при глаголи от I спрежение.

Заклучение

При избора на говорещия/пишещия кое време да употреби в индикатив личи зависимост между лицето и числото на глагола и глаголното време: за I л. ед.ч. и за множествено число се предпочита аорист, а за 3 л. ед. ч. – имперфект. Подобни смесвания на двете времена се наблюдават най-вече при изразяването на повторително и на продължително значение и при глаголи, които ясно разграничават аористната и имперфектната основа.

Причините за това явление могат да се търсят, от една страна, в съвпадането на аористната и имперфектната основа на глаголите от III спрежение, които са и най-многобройни, и затова оказват влияние върху парадигмата на глаголите от I и II спрежение. Друга причина може да е процес на неразличаване на значенията на двете времена при първичните несвършени глаголи. Разбира се, не може да се пренебрегват и извънезикови фактори, като обучението по български език в училище, качеството на текстовете, които четат младите хора, влиянието на социалните медии, чрез които определени речевия явления намират бързо и широко разпространение и стават модни. Това обаче е извън обекта на тази статия и може да бъде предмет на допълнително проучване.

ЛИТЕРАТУРА

Абазова 2017: Абазова, Стефанка. *Аорист и имперфект в българския език днес*. София: Парадигма, 2017. **Abazova, Stefanka.** *Aorist i imperfect v balgarskiya ezik dnes*. Sofia: Paradigma, 2017.

- Андрейчин 1978:** Андрейчин, Л. *Основна българска граматика*. София: Наука и изкуство, 1978. **Andreychin, L.** *Osnovna balgarska gramatika*. Sofia: Nauka i izkustvo, 1978.
- Герджиков 1973/2013:** Герджиков, Г. За спорните въпроси на българската темпорална система. – *Избрани студии и статии по езикознание*. (съст. Кр. Алексова). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2013, с. 155–185. Gerdzhikov, G. Za spornite vaprosi na balgarskata temporalna sistema. – *Izbrani studii i statii po ezikoznanie*. Ed. Krasimira Aleksova. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sveti Kliment Ohridski”, 2013.
- Грамматика 1983:** *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. II. Морфология*. София: Издателство на Българската академия на науките, 1983. *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. T. II. Morfologia*. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata academia na naukite, 1983.
- Маслов 1981:** Маслов, Ю. С. *Грамматика българского языка*. Москва: Высшая школа, 1981. **Maslov, J.** *Grammatika bolgarskogo jazyka*. Moskva: Vysshaya shkola, 1981.
- Ницолова 2008:** Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2008. **Nitso-lova, R.** *Balgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sveti Kliment Ohridski”, 2008.
- Станков 1966:** Станков, В. *Имперфектът в съвременния български книжовен език*. София: Издателство на Българската академия на науките, 1966. **Stankov, V.** *Imperfektat v savremenniya balgarski knizhoven ezik*. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata academia na naukite, 1966.
- Чакърова 2015:** Чакърова, Кр. Към въпроса за противопоставянето аорист – имперфект в съвременния български език. – *Да (pre)откриваш думите. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Вера Маровска*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2015, стр. 49–62. **Chakarova, Kr.** Kam vaprosa za protivopostavyaneto aorist – imperfect v savremenniya balgarski ezik. – *Da (pre)otkrivash dumite. Yubileen sbornik, posveten na prof. Vera Marovska*. Plovdiv: UI “Paisiy Hilendarski”, 2015.